

ΤΟ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Α'

Καὶ ἂν ἔτι αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος ὑπῆρξέ τις τῶν γεγονότων, ἵστανά ἀναλαμβάνει νὰ ἐξιστορήσῃ, πάλιν ἰδίους ἔχων ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδιον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἀδύνατον νὰ μὴ παρουσιάσῃ ἐντυπώσεις οὐσιωδῶς διαφορούσας τῶν ὑπὸ ἄλλων συναυτοπτῶν ἐκτιθεμένων. Ἀλλ' ἡ ἐξιστορήσις ἀποβαίνει πολὺ δυσχερεστέρα, ὅταν βᾶσιν ἔχῃ ἀπλᾶς εἰδήσεις ἐπιμελῶς μὲν συναχθείσας, ἀλλ' ἀνεπάρκεις, διὰ τὴν ἑλλειψιν σχετικῶν βοηθημάτων, καὶ δὲν ἀνάγεται κυρίως εἰς γεγονότα, ἀλλ' εἰς ἀγῶνας πρὸς ἐπιτάλασιν τοιούτων.

Μόνον ὡς πρώτη ζύμη πρὸς συγγραφὴν ἱστορίας τῶν πρὸς Ἰδρύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ μελοδράματος προσπαθειῶν, δύναται νὰ χρησιμεύῃ ἡ πραγματεία αὕτη. Ἴσως βραδύτερον δυνήθω νὰ συμπληρώσω αὐτήν, ἐπ' ἀνορθούσας παραλείψεις εἰς ἅς τυχόν, ἐνεκὲν ἀγνοίας, περιέπεσχα καὶ ἅς δὲν ἀμφισβῶν, ὅτι θὰ μοὶ καταστήσωσι γνωστὰς οἱ δυνάμενοι. Ἐστὼ δὲ καὶ ὁ ἀναγνώστης ἐπιεικής, ἂν δὲν ἱκανοποιηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ θὰ διεγείρῃ αὐτῷ ὁ ὠρχίος τίτλος: *Τὸ μελόδραμα ἐν Ἑλλάδι*. Εἶνε τοῦτο βρέφος ἀκόμη καὶ τὸ βρέφος δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐπιδείξῃ ἱστορίαν πλήρη κατορθωμάτων καὶ αἵγλης, ὅταν μάλιστα καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ, ἡ θεία τῆς μουσικῆς τέχνης, οὐδ' ἐπὶ θρόνου κάθηται, οὐδὲ μόνιμον εἰκὼν ἀπέκτησεν ἔτι παρ' ἡμῖν.

Β'

Θλιβερόν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ, ἡ μουσικὴ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν, ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ, ὅλα τὰ τιμιώτατα φρονήματα καὶ τὰ εὐγενέστατα αἰσθημάτων δι' αὐτῆς διηγείροντο, ἐν αὐτῇ ταύτῃ νῦν εὐρισκόμεθα εἰς ἀμνηχανίαν, διότι περὶ μουσικῆς οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἔχομεν νὰ εἰπωμεν.

Πολλοὶ ἀποδίδουσι τὴν θαυμασίαν αἰσθητικότητά τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος. Ἀλλὰ μὴ καὶ νῦν ὁ αὐτὸς δὲν στεγάζει τὴν ἑλληνικὴν χώραν οὐρανός, ἡ αὐτὴ δὲν περικυκλοῖ ἡμᾶς φύσις; Ἄν δὲν γινώσκωμεν ἀκριδῶς εἰς ὁποῖον σημεῖον τῆς τελειότητος

ἔφθασεν ἡ μουσικὴ παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν, αἱ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὁμῶς κειμένοις ἐγκατεσπαρμένοι· μαρτυρίαι δὲν ἀρκοῦσιν ὅπως πείσωσιν ἡμᾶς ὅτι λαός, οὐτινος ὁ ὀφθαλμός ἦτο τοσοῦτον ἐξωκειωμένος πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθάνηται τὴν μουσικὴν καὶ καλλιεργῇ ταύτην μέχρι τῆς τελειότητος, ἥς τὴν σοραγίδα ἀπετύπωσεν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ;

Εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι, ἵνα ἀγαπᾷ τις τὴν μουσικὴν, δεόν νὰ αἰσθάνηται αὐτήν, διότι ἡ τῆς μουσικῆς ιδιότης δὲν εἶνε μόνον ἡ ἄμεσος δρᾶσις ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀπόρροια· τοῦτο δὲ εἶνε τὸ διακρίνον ἰδίᾳ τὴν τέχνην ταύτην ἀπὸ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς καλλιτεχνίας. Πᾶν ἔργον γραφικῆς ἢ γλυπτικῆς παρουσιάζει πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀπαλλάγῃ τῶν δεσμῶν, χωρὶς νὰ ἐκφύγῃ τῶν ὁρίων τῆς πραγματικότητος. Ὁ γλύπτης θὰ τελειοποιήσῃ ἴσως τὸ πρότυπόν του, θὰ τὸ ἐμψυχώσῃ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἐκφράσεως, δι' ἀκτῖνος ζωῆς, θὰ δώσῃ, τέλος, ὡς ἄλλος Πυγμαλίων, ψυχὴν εἰς τὸν λίθον, ὃν θωπεύει ἡ χεὶρ του· τὸ ἔργον του ὁμῶς θὰ ᾔνε πάντοτε παράστασις πραγματικοῦ ἀντικειμένου, οὐ εὖρε τὸν τύπον διὰ τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ.

Τοῦτου ἕνεκα, ἡ προξενηθεῖσα ἐντύπωσις ὑπὸ ἐπιτυχοῦς εἰκόνος ἢ καλοῦ ἀγάλματος, δὲν εἶνε τόσον αὐθόρμητος ὅσον τὴν φανταζόμεθα· ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἡμῶν, ὅπερ καλεῖται νὰ συγκρίνῃ τὰ πικριστάνόμενα ἀντικείμενα πρὸς τοὺς ἐν τῇ φύσει τύπους των καὶ νὰ ἐννοήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ καλλιτέχνου.

Ἄλλ' εἰς τὴν μουσικὴν δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό. Οἱ ἤχοι τῇ δίδουσιν ἴδιον χαρακτῆρα μὴ ἀποτεινομένοι πρὸς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκοήν, ἐκεῖθεν δὲ φθάνουσιν ἀπ' εὐθείας μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐν ᾗ διεγείρουσι διαφόρους ἐντυπώσεις, κατὰ τὴν φύσιν τῶν συνδυασμῶν των. Αἱ δ' ἐντυπώσεις αὗται εἶνε αὐθόρμητοι, καὶ γεννῶνται ἄνευ συμπράξεως τῆς θελήσεως καὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν.

Ἡ ποίησις φαίνεται κατ' ἀρχὰς ὁμοιάζουσα μᾶλλον πρὸς τὴν μουσικὴν· παρουσιάζει πράγματι πλειότεραν σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην ταύτην, ὑποκειμένη ὡς αὐτὴ εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ ὡς αὐτὴ ἐπίσης μὴ ἐκδήλουμένη δι' ἐξωτερικῶν παραστάσεων· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, πλειότερον πάσης ἄλλης τέχνης, ἀποτείνεται πρὸς τὴν διάνοιαν ἡμῶν, ἥτις ἐλάχιστον λαμβάνει μέρος ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς μουσικῆς προξενουμένων ἐντυπώσεων.

Ἡ ἐμπνευσις τοῦ μουσικοῦ προέρχεται ἐκ τῆς καρδίας τοῦ καὶ μόνης. Οὐδὲν ἀπομιμεῖται· συνθέτει ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν αἰσθήματος ψυχικοῦ ἐπιδρῶντος ἐπ' αὐτόν. Μουσικὴ λοιπὸν εἶνε ἡ διὰ τῶν ἤχων ἐκδήλωσις τῆς ψυχικῆς καταστάσεως, δι' ὃ κάλλιστα ἡδύνατο νὰ ἐπικληθῇ γλῶσσα τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ σκοπὸς τῆς εἶνε ν' ἀποκαλύπτῃ τὰς ἐνδομύχους ἐν-

τυπώσεις καὶ τὰς διαφόρους φάσεις, δι' ὧν μεταβαίνει τις ἀπὸ τῆς θλίψεως εἰς τὴν χαράν, ἀπὸ τῆς συγκινήσεως εἰς τὴν γαλήνην, ἀπὸ τῆς απογοητεύσεως εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν.

Συμπέρασμα· ἀφοῦ ἡ μουσικὴ σχετίζεται τόσον οἰκείως πρὸς τὴν ἀνθρώπινην καρδίαν, ἄρα αὕτῃ εἶνε ἀνκντιρρήτως ἡ ἀρχαιοτάτη παστὼν τῶν τεχνῶν, χρονολογουμένη ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ ἄνθρωπος, ὁ βασιλεὺς τῆς πλάσεως, ἐνόησεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδώρησεν αὐτῷ τὴν φωνήν, ἵνα μεταδίδῃ τὰ αἰσθήματα τοῦ πρὸς τοὺς ὁμοίους του.

Γ'

Ἡ μουσικὴ, καίπερ ὑποσκελισθεῖσα ὑπὸ τῆς γραφικῆς, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, αἵτινες εἶχον ἤδη παραγάγει ἀριστουργήματα, οὐχ ἥττον παρηκολούθησε καὶ αὕτῃ τὴν κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα πανταχόθεν ἐκδηλουμένην ῥοπὴν πρὸς τὴν πρόοδον. Αἱ δὲ τότε προκύψασαι μετατροπαὶ ὑπῆρξαν τοσοῦτω ῥιζικώτεραι, καθ' ὅσον ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ τέχνη περιέφερετο τὴν αὐτὴν διατηρουσά μορφήν. Σύνετριψε τέλος τὴν ἑλυσιν τῶν παραδόσεων, καὶ, γενομένη δραματικὴ, περιῆλθεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν κληρικῶν εἰς τὰς τῶν λαϊκῶν· συγχρόνως δὲ ἡ κλίμαξ τῶν ἔχων, διοργανιζομένη κατὰ τὸν ἀπόλυτον κανόνα τῆς διαδοχῆς τῶν διαστημάτων, παρῆγε νεωτέραν τοικότητα.

Ἐὰν σχετίσωμεν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πρώτου μελοδράματος πρὸς τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τῆς μουσικῆς ἐπὶ σκηνικῆς δράσεως, θὰ μνημονεύσωμεν ὡς πρῶτα δοκίμια τοῦ εἶδους τούτου τὰ μυστήρια τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἡ Ἀνάστασις, οἱ Προφῆται τοῦ Χριστοῦ, ὁ Δανιήλ, ὁ Υἱὸς τοῦ Γεδρώρος, ὁ Κλαπεῖς Ἑβραῖος, ἡ Ὁρηνφδία Αἱ Τρεῖς Μαρίας καὶ τὸ δράμα ὁ Ἀδάμ εἶνε τὰ γνωστότερα μυστήρια, ἐν αἷς ποιηταὶ καὶ μουσικοί, ἐκ συμφώνου θελήσαντες νὰ ἐλκύσωσι ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον, συνεδύασαν τὴν μουσικὴν πρὸς τὴν σκηνικὴν δράσιν. Κατόπιν μυστήρια καὶ θαύματα ἐγκατελείφθησαν χάριν τῶν γινωμικῶν καὶ τῶν κωμικῶν ποιημάτων. Τα παίγνια διεδέχθησαν τὰ μυστήρια. Τὸ δὲ πρῶτον τοῦ εἶδους τούτου εἶνε τὸ Παίγνιον τοῦ Ραβίνου καὶ τῆς Μαρὶδῶν ἢ τοῦ Ποιμένου καὶ τῆς Ποιμενίδος, κατὰ πολὺν ἀπέχον τοῦ κληρικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ θεάτρου. Ὁ Ποιμὴν καὶ ἡ Ποιμενίς παρεστάθη τὸ πρῶτον τῷ 1285 ἐν τῇ γαλικῇ αὐλῇ, τῆς Νεαπόλεως, ἐνθα μετὰ μικρὸν ἀπεβίωσεν ὁ σύνθέτης αὐτοῦ Ἀδάμ δὲ λα Χάλλ, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς εἰσηγητὴς τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος.

Μετὰ τοῦ Παίγνιον τοῦ Ραβίνου καὶ τῆς Μαρὶδῶν ἀρχεφαὶ περίοδος τελείας ἐλευθερίας. Τὴν θρησκευτικὴν μουσικὴν, τὰς βραδείας, σοβαρὰς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνδυαζομένης μελοποιίας ἀντικαθιστᾷ νεω-

τέρα τέχνη, μάλλον ανεξάρτητος, μελωδία ασφαλέστερα, καθαρωτέρα, συστηματικωτέρα. Τῶν δὲ λογίων καταληφθέντων ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἔρωτος, πανταχοῦ τὸ κοινὸν στρέφεται πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους ποιητάς, οἵτινες δὲν ἦσαν μὲν ἄγνωστοί, ἀλλὰ παρημελοῦντο καθ' ἅπαντα τὸν μεσαῖωνα. Οἱ Ἰταλοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, προσηλωθέντες μετὰ θερμῆς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων, ὡς εἰκός, διεπλάσθησαν καὶ ἐνεπνεύσθησαν παρὰ τῶν συγγραφέων, οὓς ποσοῦτον ἐθαύμαζον. Ἐξωκειώθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πρὸς τὰς πεποιθήσεις, τὰ ἔθνη καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ρώμης, ὥστε δικαίως ἐλέγχθη, ὅτι δι' αὐτοὺς ὁ ΙΓ' αἰὼν ὑπῆρξε αμακρὰ ἀποπλάνησις ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἀπομιμήσεις τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν, ὑποθέσεις δραμάτων, ῥητὰ καὶ αἰσθήματα, τὰ πάντα ἀντεγράφοντο. Τὰ πρῶτα τῆς ἐποχῆς ταύτης συστηματικὰ δραματικὰ ἔργα εἶνε ἀπλᾶ μιμήσεις τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Πλάτου καὶ τοῦ Τερεντίου.

Τὰ δράματα μετὰ χορωδιῶν καὶ κειμένων ἐξηγμένων ἐκ τῆς μυθολογίας ἐγκαθιδρύθησαν ἀνεὺ δυσκολίας τινὸς ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς σκηνῆς. Ὁ χαρίεις ὄμιλος τῶν θεῶν ἀντικατέστησε τοὺς προφῆτας καὶ τοὺς ἁγίους, ἦρχετο δὲ ἄδων καὶ ὀρχούμενος. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ εὐρύνωμεν καὶ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἀρκούντως ἤδη μακρὰν ἐκδρομὴν ἡμῶν ἐν τῷ ἱστορικῷ πεδίῳ τοῦ παρελθόντος διὰ τοῦ καταλόγου τῶν τραγωδιῶν, ὧς συνέγραψαν οἱ Τρισσίνοι, Ρουσελάι, Μαρτέλλη, Ἀλκαμάννη, Γιράλδη, Σίντια, Δόλτσε καὶ ἕτεροι ποιηταί. Θὰ μνημονεύσωμεν μόνον τῶν κυριωτέρων ἔργων, ἅτινα συνετέθησαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ βασιλικῶν ἐορτῶν. Κατὰ τὸ 1475 ὁ Ἄγγελος Πολιτιανὸς συνέθετεν ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν τὸν Ὀρφέα του, τραγωδίαν μετὰ χορωδιῶν. Τῷ 1488 ὁ Βεργόντζο Βόττα, εὐγενὴς τῆς Τορτόνης, ἐπανηγύρισε τὸν γάμον τοῦ Γαλεάτσου Σφόρτσα μετ' Ἰσαβέλλας τῆς Ἀραγωνικῆς διὰ θαυμασίας παραστάσεως συγκειμένης ἐξ εὐωχίας, συνκυλίας καὶ δράματος, καθ' ὃ ἐνέφανίσθησαν θεοί, θεαὶ καὶ μυθικοὶ ἥρωες, ἐρχόμενοι μετ' ἁσμάτων, ἵνα καταθέσωσι τὸ σέβας τῶν εἰς τοὺς πόδας τῶν νέων ἡγεμόνων τοῦ Μεδιολάνου. Τῷ 1487 ὁ πρίγκιψ Νικολὸ δ᾽ Κορρέγιο ἐδίδαξεν ἐν Φερράρα μῦθον ἐπιγραφόμενον *Ὁ Κέφαλος καὶ ἡ Ἥως*. Τῷ 1506 βουκολικὴ ᾠδὴ τοῦ Θύραϊδος, ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κόμητος δὲ Καστιλιόνα, ἐμπεριεῖχεν ἄσμα, χορὸν καὶ μαυριτανικὴν ὀρχησιν. Τῷ 1539, ἐν τοῖς γάμοις Κασμᾶ τοῦ Α' μετὰ τῆς Ἐλεωνόρας τοῦ Τολέδου, ὁ Ἀπόλλων ἐπάλασε κατὰ τοῦ δράκοντος ὑπὸ τὸν ἥχον ὀρχήστρας, συγκειμένης ἐκ γλωσσιδοκυμβάλου, αὐλοῦ, ἄρπης καὶ τεσσάρων βυκανῶν. Ἐπὶ τῇ διαβάσει δὲ Ἑρρίκου τοῦ Γ' ἐκ Βενετίας παρεστάθη ἐρμελὴς τραγωδία τοῦ Κλ. Μερούλου.

Τὸ θέατρον καὶ αἱ χορωδίαὶ δὲν συνέτειναν μόνον εἰς τὴν πρόδον τῆς

μουσικῆς. Αὕτη δ' ἀφελήθη προσέτι καὶ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἀγῶνων τῆς περιόδου ταύτης.

Μεγίστη κίνησις ἐγένετο πράγματι κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐπιταχύνουσα παραδόξως τὴν νίκην τῆς τέχνης, τῆς πρὸς πάντας ἀποτεινόμενης καὶ οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς ιεροφάντας αὐτῆς. Διὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ μεταρρυθμίσεως ὁ Λούθηρος συνετάρξατο τὸν κόσμον. Ἡ μεγαλοφυΐα του κτείνει καὶ πρὸς τὴν ποίησιν καὶ πρὸς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα. Ἦτο λίαν εὐαίσθητος πρὸ τοῦ κάλλους τῆς καλλιτεχνίας ἐν γένει, ἀλλ' ἡ μουσικὴ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἦτο ἡ εὐνοούμενη του τέχνη. «Ὁμολογῶ καὶ ὑποστήρίζω, ἔλεγεν ἀνεπιφυλάκτως ὁ Λούθηρος, ὅτι ἐκτὸς τῆς θεολογίας, οὐδεμίαν ἄλλην τέχνη δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν μουσικὴν». Αἱ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἐπιστολαὶ γέμουσι σκέψεων καὶ ἀποφθεγμάτων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. «Δύναται τις νὰ εἶνε βέβαιος, ὅτι θὰ εὕρῃ τὸ σπέρμα ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἀρετῶν ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς ἀγαπῶντος καὶ αἰσθανομένου τὴν μουσικὴν».

Ἡ μεταρρυθμίσις, ἣν ὑπέστη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ μουσικὴ, ὁριζολεταὶ εἰς τὸν Λούθηρον ἐξ ἑνὸς καὶ εἰς τὸν ἰταλὸν Παλεστρίναν ἐξ ἑτέρου, εἰ καὶ οὗτοι ὡς μουσικοὶ καὶ συνθέται διαφέρουσιν ἐντελῶς ἀλλήλων.

Τοιαύτη εἶνε ἐν συντόμῳ ἡ γενικὴ ὄψις, ἣν παρρουσιάζει ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Ἐνῶ ἡ μουσικὴ τοῦ μεσαίωνος προσεγγίζει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης διὰ τοῦ Παλεστρίνα, ὁ ἱστορικὸς προαισθάνεται ἤδη τὴν ἀνατολὴν τῆς νεωτέρας μουσικῆς.

Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος συγκαταριθμηθήσεται μετὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐτῶν τῆς μουσικῆς ἱστορίας.

Τί λοιπὸν συνέβη;

Ἐγεννήθη τὸ νεώτερον μελόδραμα.

Τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1600 ἐπὶ τοῖς γάμοις τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ' ἐν τῷ μεγάρῳ Πίττι τῆς Φλωρεντίας παρστάθη τὸ πρῶτον μελόδραμα, ὁ μῦθος τοῦ Ὀρφέως καὶ τῆς Εὐρυδίκης, στιχουργηθὲν ὑπὸ τοῦ Ὁκταβίου Ρινουσίνη καὶ μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Πιέρι καὶ τοῦ Γουλιόου Κατσινή.

Ἐκτοτε δὲ οἱ συνθέται καὶ τὰ μελοδράματα κατακλύζουσι τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Ἐκ τούτου καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δ' αἰῶνος πρὸς τὴν ἰταλικήν.

Ἐκ τούτου καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δ' αἰῶνος πρὸς τὴν γαλλικὴν.

Ὁ μέγας ποταμὸς, τοῦ ὁποῦ μετὰ πόσης προσοχῆς ἐξηρευνήσαμεν τὰς πηγὰς, ἐσχημάτισε βαθμηδὸν μεγάλα παραποτάμια, ὡς δίκτυον περικαλύφαντα ὅλον τὸν πεπολίτισμένον κόσμον. Εὐτυχεῖς θὰ ἐκλογιζόμεθα, ἂν ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὡραῖον παραποτάμιον κατέχει καὶ ἡ μουσικὴ τοπογραφία τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ὁ πατριωτισμὸς ἐν τούτοις,

ὅστις τοσαύτην ἔχει ἰσχὺν παρ' ἡμῖν, ματαίως θὰ μοχθήσῃ, ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο τι ἢ μικρὸν ῥύακα, ὅτε μὲν ξηρὸν καὶ ξυυδρὸν, ὅτε δὲ ὑγρὸν μάλιστα ἐκ τοῦ ἰδρωτός· ἐκείνων, οἵτινες θυσιάζονται, ἵνα ἀνασχάψωσιν αὐτόν. Οἱ διαβατικοὶ θίασοι, οἱ ἐπιδεικνύοντες ἡμῖν τὰ ἀριστουργήματα τῶν ξένων μελοποιῶν, αἱ φωναὶ τοῦ θαυμασμοῦ, αἵτινες, διερχόμεναι τὰ ἐλληνικὰ σύνορα, καθιστῶσιν ἡμῖν γνωστὰς τὰς μελοδραματικὰς ἐπιτυχίας γειτόνων λαῶν, ὑπεκκαίουσιν τὴν ζήλοτυπίαν καὶ διεγείρουσι φιλότιμον ἀμιλλαν. Τὸ ἔδαφος ἐν τούτοις σκάπτεται καὶ ἀνασκάπτεται, ἀλλ' ἡ πλουσία πηγὴ τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος δὲν ἀνεκαλύφθη εἰσέτι. Διὰ τοῦτο δ' ἡ μελέτη ἡμῶν ἔσται μᾶλλον περιγραφὴ ἀγώνων ἢ ἐπιτυχιῶν, ἐλπίδων καὶ οὐχὶ ἀποτελεσμάτων.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, ἡ ἐκλεκτὴ τάξις, ἣν ἀπετέλουν ἄνδρες ἐν Ἑσπερίᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκπαιδευθέντες καὶ ξένοι φιλέλληνες ἢ τυχοδιῶνται, ἤρρεσκετο εἰς τὴν ξενικὴν μουσικὴν, ἥτις παρουσιάζεται ἀντικαθιστῶσα καὶ ὑποσκελίζουσα τὰ βαρβάρωφωνα ὄργανα, ἅτινα ἦσαν ἡ χερὰ καὶ ἡ εὐθυμία τῶν ἀπλοϊκῶν ἡμῶν πατέρων. Ὁ ἡμέρας τῇ ἡμέρᾳ διὰ τῆς ἐπιμιξίας ἰδίᾳ ἐκλεπτυνόμενος Ἕλληνας τῶν πόλεων ἤρχισε νὰ πείθεται, ὅτι ἦτο πολὺ μονότονος, ἂν οὐχὶ ἀγροῖκος, ἢ φλογέρας, ἥτις συνῆγε τοὺς συγχωρίους τοῦ εἰς γραφικώτατους ἀγροτικούς χορούς· ἡ δὲ περιπαθὴς κιθάρα προσηλύτιζεν ὁπαδοὺς καὶ ἀνεδείκνυε διδασκάλους. Ἐν Ναυπλίῳ, ἐν Σύρῳ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα μὴ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ μεγαλοπόλεων, σκοποὶ μελοδραμάτων προσαρμοζόμενοι ἐπὶ ἀσματίων μετρίας ποιητικῆς ἀξίας, ἐχρησίμευον πρὸς τέρψιν τῆς ἀναπτυσσομένης νέας γενεᾶς, συνώδευον τοὺς πρώτους βηματισμοὺς τῶν ἀρχαρίων τῆς πόλκεας καὶ... εἰλνουν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν πρεσβυτῶν, ἥτις ἐξεδηλοῦτο δι' ἐνὸς μορφασμοῦ καὶ διὰ τῆς λέξεως φράγκικα! Ἀλλ' οὔτε τῶν πρεσβυτῶν ὁ μορφασμός, οὔτε τῶν ἐφημερίδων αἱ διαμαρτυρίαι ἰσχύσαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν διάδοσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῶν φράγκικων σκοπῶν καὶ χορῶν, κατόπιν δέ, καὶ μελοδραμάτων καὶ κωμωδιῶν ξενογλώσσων, ἅτινα ὀλίγοι ἐνόουν, ἀλλὰ πλείότεροι ἔσπευδον νὰ ἴδωσι καὶ ἀκούσωσιν. Αὐτοσχέδιοι σκηναὶ ἐκ τοῦ προχείρου ἰδρυόμεναι, ἐν τοῖς καφενείοις καὶ τοῖς καζίνοις, περιεκυκλώθησαν ταχέως ὑπὸ τοῦ ἀνθους τῆς κοινωνίας, τῶν πλουσιοπαίδων καὶ τῶν ἀξιοματικῶν.

Κατὰ τὸ 1840 παρατηροῦμεν τὴν πρώτην ἐπίσημον κατὰ τῆς ξενικῆς μουσικῆς ἀντίδρασιν ἐν φυλλαδίῳ φέροντι τὴν ἐπιγραφὴν *Πρόσκλησις περὶ ἐλληνικοῦ θεάτρου* καὶ ὑπογεγραμμένῳ ὑπὸ τῶν λογιωτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνδρῶν, ἐν οἷς τὰ σεβαστὰ καὶ προσφιλῆ ὀνόματα τοῦ Γενναδίου, τοῦ Παναγιώτου Σούτσου καὶ τοῦ Ραγκαδά. Ὁ σκοπὸς τῶν διαμαρτυρομένων ἦτο ἀγαθός· ἐζήτουν τὴν ἀνασῴσασιν τοῦ παλατιοῦ ἐλληνικοῦ θεάτρου διὰ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς διδασκαλίας τῶν κλασικῶν ποιη-

τῶν καὶ τὴν ἰδρυσὶν νέου, ἐν ᾧ καὶ διδάσκονταν αἱ καλλίτεραι ἀφ' ὧν εἶχόμεν ἕως τῶρα (1840) ἢ δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν πρᾶγματι καὶ ὑψηλὰς κωμωδίας». Ἀλλ' ἡ κατὰ τῆς ξενικῆς μουσικῆς διαμαρτυρία ἦτο γενικωτέρα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ ἀνεθεματίζοντο μελοδράματα καὶ βωδελίαι. Ὡς ἄκρον ἄκτον δὲ ἀσεμνότητος καταδικάζετο ὁ δῦμιος ρος «Κορρεὺς» τοῦ Ροσσίνι. Ἦσαν ὅπαδοι τῆς κλασικῆς ποιήσεως καὶ κατ' οὐδέν τι λόγον ἐπειθοντο νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τοὺς ὑποκαθιστῶντας τὴν μουσικὴν εἰς τὰς ῥήσεις τῶν ἀρχαϊκῶν ἡρώων. Ἄν ἐζήτουν ὀλιγώτερα, ἴσως ἐπετύγχανόν τινα· ἀλλ' ἐζήτουν πολλὰ, καὶ ὁ ἅγιος αὐτῶν σκοπὸς ἐναυάγησεν ἐν τῷ πελάγει τοῦ ἐκτοτε κατακλύσαντος τὴν Ἑλλάδα νεωτεριστικοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ ἰδρυσις ἐλληνικοῦ θεάτρου, ἐν ᾧ καὶ διδάσκηται αὐστηρῶς τὸ σέβας πρὸς τὰ θεῖα, ἢ ὑποταγὴ εἰς τοὺς νόμους καὶ ἡ σεμνοπρέπεια εἰς τὰ ἥθη, οὔτε τότε κατάρθωθη, οὔτε νῦν μετὰ παρέλευσιν πεντήκονταετίας ὁλοκλήρῳ θεωρεῖται πιθανή. Περ' ὧν τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ περ' ὅλους τοὺς πόθους τῶν, οὔτε θεάτρον ἐθνικόν, ὅπερ βεβαίως θὰ ἐγένετο καὶ πηγὴ μελοδράματος, ἰδρῦθη, αὐτ' ἐξωστρακίσθη ἡ ξενικὴ μουσικὴ, εἴτε ἡ ἐλαφρὰ τῶν βωδελίων, εἴτε ἡ σοβαρωτέρα τοῦ μελοδράματος. Τούνκντιον ἐκ παραλλήλου βαδίζουσαι ἀμφότεραι, διέφθαιρον καὶ ἐδίδασκον ἐναλλάξ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ἡ μὲν πρώτη μετοχετεύουσα τὴν γαλλικὴν ἐκλυσιν, ἡ δ' ἐξευγενίζουσα τὸ αἶσθημα διὰ τῆς ὑψηλῆς ἐπιρροῆς τῶν μεγάλων μουσικῶν καὶ θέτουσα τὰς πρώτας βάσεις τοῦ ἐν τῷ ἰδρῦεσθαι εὐρισκομένου ἐλληνικοῦ μελοδράματος.

Ε'

Ἡ πρώτη συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς μουσικῆς ἐν γένει καὶ αἱ πρώται τάσεις πρὸς σύνθεσιν ἐλληνικοῦ μελοδράματος ἀναφαίνονται ἐν Ἑπτάνησιν, ὅπου ἀπὸ πολλοῦ εἶχον μεταναστεύσει ἐξ Ἰταλίας πρὸς αἱ ἐλλήνιδες Μοῦσαι. Ἡ τελευταία αὕτη φράσις ἐρμηνεύει καθαρῶς καὶ τὰς λέξεις ἐλληνικὸν μελοδράμα. Εἶνε τὸσον ὀλίγα τὰ ἔργα, ὅτινα εἶχόμεν πρὸ ἡμῶν, ἵνα συντάξωμεν τὴν μικρὰν ταύτην πραγματείαν, ὥστε κρίμα θὰ ἦτο ν' ἀποσκορακίσωμεν μέρος αὐτῶν, ἵνα μὴ εἰπώμεν ὅλα, διότι δὲν συνετέθησαν καὶ κατὰ σύστημα ἐλληνικόν σύστημα μὴ γεννηθὲν ἐπὶ ἑαυτοῖς συγκατασκευατικῇ, διότι δὲν κρίνω ἀπολύτως. Εἶνε ἰταλικὴ μουσικὴ; Ἐμελοποιήθη ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ δέον νὰ τύχη πλήρους ἰθαγενείας. Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν μετὰ στοργῆς θ' ἀναφέρωμεν τὴν εἰς τὸ ἐλληνικὸν μετάφρασιν μιᾶς πράξεως τῆς Βετλῆς τοῦ Δονιζέτι, ὡς πολυτιμὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος, τὸ *Dante e Beatrice*, τὸ κατὰ τὸ 1852 παραστα-

θὲν μελοδράμα τοῦ κ. Καρρέρη, ἔστω καὶ ἂν ἔγγραφη ἰταλιστί, ἔστω καὶ ἂν παρεστέθῃ ἐν Μιλάνῳ, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐστέφθῃ ὑπὸ ἐπιτυχίας, δὲν πρέπει νὰ διαγραφῇ τοῦ ἐλληνικοῦ καταλόγου, ἀφοῦ ὑπὸ Ἑλλήνος ἐμουουργήθη.

Ἐν Ἑπτανήσῳ λοιπὸν δεόν νὰ ζητηθῶσιν αἱ πρῶται πηγαὶ τῆς συγχρόνου ἡμῶν μουσικῆς καὶ συνεπῶς τοῦ μελοδράματος, ἰδίᾳ δ' ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ιδέας τῶν Ἀθηναίων λογίων, τῶν ἀναθεματιζόντων τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Ροσσίνι, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρύετο πρὸς διάδοσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου Μαντζάρου ἡ Φιλαρμονικὴ Ἑταιρεία, τὸ φυτώριον τοῦτο τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων μουσικῶν.

Περὶ Μαντζάρου πᾶσα παρέκβασις θὰ ᾔτο ἐξ ἀνάγκης ἐκτεταμένη, διότι παρόμοιον μουσικὸν δὲν ἐγέννησεν ἀκόμη ἡ Ἑλλάς. Ἀρκεῖ νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ διδάξας τὸν Βελλίνην καὶ τὸν Μερκαδάντε Τσιγκαρέλλης, ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὁδείου τῆς Νεαπόλεως, μόνον αὐτὸν ἐκρίνεν ἄξιον διαδόχον αὐτοῦ, καὶ τῷ ἔγραφεν: «Οὐδένα σοῦ καταλληλότερον βλέπω ἄλλοι θέλουσιν μοι ἀποπλανῆσαι τὴν νεολαίαν. Σήμερον, ὅτε τὰ πάντα νοθεύονται καὶ διαφθείρονται, οἱ πολλοὶ ἀποπείρωνται νὰ διαφθείρωσι τὴν ἀρχαίαν καὶ ἄχρι τοῦδε ἀκήρατον τηρηθεῖσαν σχολὴν τῆς Νεαπόλεως· εἰς σὲ μόνον ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἐμπιστευθῶ». Ἀρκεῖ τοῦτο, ἵνα χαρακτηρίσωμεν ἐπαρκῶς τὸν ἔξοχον μελοποιόν, οὐτίνος καὶ μόνος ὁ Ὕμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν εἶνε περγαμηνὴ ἀθανασίας.

Ἡ μουσικὴ κίνησις ἐν Κερκύρᾳ ἤρξατο ἰδίᾳ ἀφ' οὗ τοῦ τεσσαράκοντοῦ τῆς ἐπανήλθεν ὁ Μαντζάρος εἰς τὴν πατρίδα τῷ 1835. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὀλίγοι μόνον ἐκτελεστοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιδέξιοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀνωτέραν τῆς νήσου τάξιν, κατεγίνοντο εἰς τὴν θείαν τέχνην, συλλαβόντες τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν τότε σύστημά μετέβαινον πρὸς ἐπιστημονικὴν αὐτῶν μόρφωσιν. Ὁ Μαντζάρος, εὐρωπαϊκὴν ἤδη κεκτημένος φήμην, κατώρθωσεν, οὐδενὸς κόπου φειδόμενος καὶ μετὰ πολλῆς ἀφιλοκερδείας ἐργαζόμενος, νὰ εὐρύνη τὸν στενὸν τῶν ἐρασιτεχνῶν κύκλον καὶ νὰ γενικεύσῃ τὴν πρὸς τὴν μουσικὴν ἀγάπην διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ διευθύνσεως τῆς «Φιλαρμονικῆς», ἧς τὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ μουσικῇ προόδῳ καὶ νῦν παρατηροῦμεν καὶ οἱ μεταγενέστεροι εὐγνωμόνως θ' ἀνομολογήσωσι.

Καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη ἐκδοθῶσι τὰ ἔργα τοῦ Μαντζάρου, ὅτινα πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἐποχῆς σημειοῦμεν ὅτι εἶνε ἄγνωστα τὰ πλεῖστα ὡς μὴ ἐκδοθέντα, παρὰ τοὺς ἀγῶνας, οὓς καταβάλλουσι πρὸς τοῦτο εὐάριθμοι φιλόμουσοι ἀπὸ δεκαοκταετίας, τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκ μόνων τῶν γνωστῶν ἔργων του λέγομεν, ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Μαντζάρος εἶνε μεγάλη μουσικὴ διάνοια, ἀλλ' οὐχὶ καὶ συνθέτης μελοδραμάτων.

Ἐκ τοῦ οὕτω καλλιεργηθέντος μουσικοῦ ἐδάφους ἀνεφύη τὸ ἐπτανη-

σιακόν μελοδραματικόν δένδρον, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑψηλοτέρων τοῦ ὁποίου κλάδων θ' ἀσχοληθῶμεν ἤδη ἐπὶ μικρόν.

Οἱ ἄλλοι κλάδοι δὲν εἶνε καθαρῶς μελοδραματικοί. Ὁ Ἐδουάρδος Λαμπελέτ, λόγου χάριν, εἰ καὶ ἔγραψε δύο μελοδράματα *Il Maledetto Castello* καὶ *Oleppa la Schiava*, στερούμενα ἀξίας, ὧν τὸ δεύτερον παρεστάθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1857, διεκρίθη μάλλον εἰς ἄλλα μουσικὰ εἶδη, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Ναπολέον Λαμπελέτ, ὡς συνθέτης εὐρίωνον ἐγκαινίσας στάδιον. Ὁ Δαμάνκος Παδοβᾶς (1817) καίπερ συνθέσας *Κίρκην* τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριπτοδήμου, μελοδράμα, καὶ τινὰ μονόπρακτον κωμῳδίαν, διεκρίθη μάλλον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ. Οἱ ἀδελφοὶ Ἀντώνιος καὶ Ἰωσήφ Λιβεράλλη, ὧν ὁ πρῶτος ἐκυοφόρει ἀπὸ τοῦ 1833 τὴν σύστασιν τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ ὁ δεύτερος συνέθεσεν ὠραίας μονωδίας καὶ συγκινητικώτατα ἐμβατήρια, ὁ Ἀλβάνος, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ δημώδους ἐπτανησιακοῦ ᾄσματος, ὁ Στίβενς, ὁ χαρίεις συνθέτης ὁ γονιμώτατος Γεώργιος Τοπάλης, ὁ ἀκάματος Καίσαρης καὶ ἄλλοι σχετίζονται πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα μόνον διὰ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἐξήσκησαν ὡς συνθέται, συγγραφεῖς καὶ διδάσκαλοι.

Μὴ τήρήσκα χρονολογικὴν σειρὰν ἐν τῇ κατατάξει τῶν ἀνδρῶν καλλιτεχνῶν, ἐπωφελοῦμαι τοῦ λάθους μου τούτου, ἵνα καίπερ νωπότερον ὄντα, προτάξω τὸν Διονύσιον Ροδοθεάτον, μάρτυρα καὶ τοῦτον τῆς μουσικῆς, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ ἐπὶ χέρσου καλλιεργοῦντες γῆς, ἀλλὰ παντὸς ἄλλου ἀτυχέστερον.

Ὁ Διονύσιος Ροδοθεάτος, παθὼν ἐκ νευρικῆς διαταράξεως, νοσήλευται νῦν ἐν θεραπευτηρίῳ τινὶ τῆς Ἑσπερίας. Ἐν ἄλλῃ ἀτμοσφαίρᾳ, ὁ διακεκριμένος συνθέτης θ' ἀπῆλαυε βεβαίως καὶ ὑγείας καὶ πλούτου. Ἀλλ' ὁ σεμνὸς καὶ μελαγχολικὸς χαρακτήρ του, ἀφοῦ μάτην ἠγωνίσθη, ὑπέκυψεν ἐν τῇ πάλῃ τῆς ζωῆς. Νεώτατος, διότι καὶ τῶρα μόλις εἶνε τεσσαρακοντούτης, ἐπέδειξεν ἑκτακτον μουσικὴν ἰδιοφυίαν· ἀλλὰ μετρίοφων φύσει, μετὰ τὰς πρώτας τοῦ ἐπιτυχίας, ὥς ἡ σκληρὰ ἀνάγκη δὲν ἀφῆκε νὰ δεχθῶσιν ἄλλαι μεγαλήτεραι, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ζωῆς, καὶ, θέλων νὰ καταβάλῃ τὰς ὁρμὰς τῆς φαντασίας του, συνετρίβη καὶ κατέπεσεν ὑπ' αὐτάς.

Ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἔργων τοῦ, πάντων φερόντων τὴν σφραγίδα ἐκλεκτῆς ἰδιοφυίας, δύο μελοδραματικὰ ἔργα του εἶνε ἄξια πολλοῦ λόγου, ἡ *Roberta de Gherardini*, τρίπρακτον μελοδράμα, καὶ ἡ *Οἰτοπία*, ἐμπνευσθεῖσα ἐκ τοῦ ὁμώνυμου ποιήματος τοῦ Ὀσσιανού, μονόπρακτος μὲν ἐν ἀρχῇ γραφεῖσα καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας παρασταθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ, βραδύτερον δὲ εἰς τετράπρακτον μελοδράμα συμπληρωθεῖσα.

Τοῦ Παύλου Καρρέρη, τοῦ ἀκαμάτου Ζακυνθίου τὸ μουσικὸν στάδιον ἀρξάμενον ἀπὸ τεσσαρακονταετίας καὶ μακρότερον εἶνε καὶ ἐπιμοχθετέρον

συνεπώς. Ἀπὸ τοῦ 1852, ὅτε παρεστάθη ἐν Μιλάνῳ τὸ προμνησθέν ἔργον τοῦ μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε καταγίνεται εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κωμικοῦ μελοδράματός του *Ὁ Κόντε-Σπουργίτης* καὶ ἑτέρου τραγικοῦ, τοῦ *Λάμπρου Κατσώρη*, ἡ ἀδιάκοπος ἐργασία του οὐδεμιᾶς ἐτυχέ ποτε ἐπισήμου ἢ ἀνεπισήμου ἐνθαρρύνσεως, ὀφείλεται δὲ μόνον εἰς τὸν ἄγιον ἐκείνον ζῆλον τὸν ἐμπνέοντα τοὺς ἀληθεῖς καλλιτέχναις. Ὁ Καρρέρης ἐγεννήθη κατὰ Μάριον τοῦ 1829, δώδεκάς δὲ ὅλη μελοδραμάτων ἀποτελοῦσι τὸ ἔργον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἂν παρέρχεται ἀδιάφορος ἢ σύγχρονος ἐποχῇ, ὥς ἐλπίζωμεν, ὅτι δὲν θὰ φανῶσιν ἐξίσου ἀδικοὶ καὶ αἱ μεταγενέστεροι. Τὸ *Dante e Beatrice* διεδέχθη ἡ *Isabella d'Aspago* παραστυθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1854, βραδύτερον δ' ἐν Ζακύνθῳ καὶ Πάτραις καὶ διὰ τῶν μουσικῶν ἀρετῶν τῆς γενομένης αἰτίας φιλικωτάτου συνδέσμου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μαντζάρου. Τὸ μελοδράμα τοῦτο παρεστάθη καὶ ἐν Μεδιολάνῳ μετὰ τόσης ἐπιτυχίας, ὥστε οἱ ἐργολάβοι τοῦ θεάτρου παρήγγειλαν τῷ Καρρέρῃ δι' ἴδιον λογαριασμόν ἕτερον μελοδράμα· τοῦτο εἶνε *La Rediviva*, ὅπερ μεγάλης θὰ ἔτυχεν ἐπιτυχίας· ἀφοῦ τριᾶκοντάκις παρεστάθη κατὰ τὸ 1856. Ὁ Μάρκος Βότσαρης, τὸ παρ' ἡμῖν γνωστότερον τῶν μελοδραμάτων του, παρεστάθη τὸ πρῶτον τῷ 1861 ἐν Πάτραις· τὰ πλεῖστα δὲ τῶν θεάτρων τῆς Ἑλλάδος ἐχειροκρότησαν αὐτό, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ὀκτὼ ἔτη βραδύτερον ἐκτελεσθέν τὸ πρῶτον ἐν Ζακύνθῳ *Ἡ Κυρὰ Φροσύνη*, ἣν μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη πολλοὶ μελοδραματικοὶ θιάσοι ἀνεβίβασαν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ρουμανίᾳ, ἔτι δ' ἐν Μασσαλίᾳ καὶ Τεργέστῃ κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἐν ταῖς πόλεσι ἐκείναις μεγάλων ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ὅλα τὰ μελοδράματα ταῦτα συνετέθησαν ἐπὶ ἰταλικῶν κειμένων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1879 ὁ Καρρέρης ἀποφασίζει νὰ συνθέσῃ καὶ ἐπὶ ἐλληνικοῦ, ἡ δὲ *Δέσπω* παριστάνεται ἐν Πάτραις. Τὸ *Fior di Maria* καὶ ἡ *Maria Antonietta* εἶνε δύο ἔτι μελοδραματικὰ ἔργα ἐκτελεσθέντα· τὸ μὲν ἐν Κερκύρᾳ, τὸ δ' ἐν Ζακύνθῳ.

Τὰ μελοδράματα ταῦτα, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ φέροντος τὸν τίτλον *Μαραθῶν-Σαλαμῖς*, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ τελευταῖον συμπληρωθέν ἔργον του, μετεφράσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συνθέτου εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν πρὸς πλουτισμὸν τοῦ νέου ἐλληνικοῦ μελοδραματολογίου. Δύο δὲ τούτων, ὁ Μάρκος Βότσαρης καὶ ἡ Κυρὰ Φροσύνη, ἐκτελοῦνται συνεχῶς ὑπὸ τοῦ πέρουσι συσταθέντος ἐλληνικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου καὶ εὐχαρίστως ἀκούονται ἐν πάσῃ ἐλληνικῇ ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικοῦμένη πόλει.

Τὰ πλούσια ταῦτα δείγματα ἐκ τοῦ καλλιτεχνικοῦ κήπου τοῦ κ. Καρρέρη ἀναδεικνύουσιν αὐτὸν ὡς τὸν φιλοπονώτατον τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν. Ἀξία δὲ θαυμασμοῦ εἶνε ἡ φιλοπονία ἐκείνη, ἥτις μὴ ἀναμένουσα, μὴ συναιθίσασα νὰ ἐλπίζη, οὐχὶ ἀνάλογον ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ικανοποίησιν, ἀλλ' οὐδ' ἀπλὴν τινα ἐνθάρρυνσιν, δὲν καταπίπτει, ἀλλ' ἐνισχύεται

μᾶλλον ἐκ τοῦ πρὸς ἀνθρώποις καὶ διαδόσει τῆς ὠραίας ἡμῶν τέχνης διακκοῦς ἔρωτος.

Ὁ Σπυρίδων Ξύντας, πρεσβύτερος τῶν δύο προγενεστέρων ὡς γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1817, καίπερ ἀπὸ πενήτηκοντα ἑπτὰ ἐτῶν συνθέτων, δὲν ἔχει ἐν τούτοις νὰ ἐπιδείξῃ ἰσάριθμα πρὸς τὰ τοῦ Καρρίερη ἔργα ἢ τοῦλάχιστον δὲν κατέστησε γνωστὰ τοσαῦτα. Ὑπῆρξεν ὅπως καὶ ὁ Μαντζᾶρος μαθητὴς τοῦ Τσιγκαρέλλη, βραδύτερον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Μαντζάρου. Πολλαὶ μονωδίαὶ καὶ δυωδίαὶ εἶχον ἤδη προαγγεῖλαι τὴν μουσικὴν δημιουργικότητα τοῦ Ξύντα πρὶν ἢ τῷ 1855 ἐκτελεσθῇ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα *I tre Moschetieri*, θερμῶς ἀνευφημηθὲν ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀποσπάσαν δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Μαντζάρου, ὅστις δικαίως ἐθεωρεῖτο τότε ὁ ἀνώτερος τῶν ἐλλακνοδικῶν. Τοῦ μελοδράματος τούτου δὲν ἠδυνήθη νὰ διευθύνῃ τὴν παράστασιν ἐν Μεδιολάνῳ ὅπου προσεκλήθη ἐπὶ τούτῳ. Ἐπεμψεν ὅμως τὴν τρίτην αὐτοῦ πρᾶξιν, ἥτις ἐκτελεσθεῖσα ἐκρίθη ὡς λίαν ἐπιτυχής.

Τὸ πρῶτον τοῦτο ἔργον διεδέχθη ἕτερον *Il Conte Giuliano* ἴσης, ἀν μὴ πλειοτέρας, τυχὸν ἐπιτυχίας. Συνέθετο ἐπίσης τοὺς *Due Pretendenti*, μελόδραμα μὴ παρασταθὲν καὶ συνεπῶς οὐδὲν προσθέσαν εἰς τὴν μουσικὴν φήμην τοῦ Ξύντα, καὶ ὠραίας τινὰς σκηνὰς κωμικὰς, ἐν αἷς τὸν Ὑποψήφιον, πυρῆνα τοῦ βραδύτερον συμπληρωθέντος Ὑποψηφίου βουλευτοῦ καὶ τὸν Ὀδυρμόν τοῦ Κερκυραίου χωρικοῦ.

Ὁ Ὑποψήφιος βουλευτὴς εἶνε τὸ σχετικῶς γνησιώτατον προϊόν τῆς συγχρόνου ἐλληνικῆς μελοδραματικῆς τέχνης, ἵνα μὴ εἴπωμεν τὸ μόνον αὐτῆς ἀντιπρόσωπος, διότι καὶ ἐπὶ ἐλληνικοῦ κειμένου συνετέθη καὶ διὰ τοσούτων καθαρῶς ἐλληνικῶν μελωδιῶν διηγηθῆσθαι, ὅσας οὐδὲν ἕτερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Διὰ τοῦτο ὅπου καὶ ἂν παρεστάθῃ καὶ ἐνθουσιασμόν διηγεῖται καὶ ἐπεικεστέρας προῦκάλεσε κρίσεις ἐκ μέρους ἐκείνων, οἵτινες λέγοντες ἐλληνικὸν μελόδραμα, ἀξιοῦσι νὰ εἶνε τοῦτο ἀπηλλαγμένον πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως.

Ἀπεφύγομεν κατ' ἀρχὴν νὰ ἐκφέρωμεν οἷονδ' ἥποτε κρίσιν περὶ τῶν ἀναφερθέντων ἔργων, τὸ μὲν, διότι τὰ πλεῖστα τούτων εἰσὶν ἀγνωστὰ ἡμῖν, τὸ δέ, διότι ἄλλος ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης πραγματείας. Περὶ τοῦ Ξύντα ὅμως δεόν νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἐξῆς χάριν τῶν μεταγενεστέρων κριτικῶν. Εὐφάνταστον μουσικὸν πνεῦμα, κατέχον τὸ θεῖον πῦρ, ὅπερ ἀκριδῶς ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ Μαντζάρου κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνου ὁμολογίαν, καὶ ἄκαματος ἐν πῇ ἐργασίᾳ, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἀναριθμήτων ἐθνικῶν θουρίων, πολεμικῶν ἐμβατηρίων, μονωδιῶν, δυωδιῶν, μελωδιῶν καὶ χορῶν, δὲν πρέπει νὰ κριθῇ μόνον διὰ τοῦ Ὑποψηφίου, οἷάδ' ἥποτε καὶ ἂν ἔτυχεν οὗτος ἢ θὰν τύχῃ ἐτι ἐπιτυχίας. Αὐτὴν ἢ συνανάμιξις ξένων ἤχων ἐν ἔργῳ πλάσθηναι ὑπὸ δημιουργικωτάτου μουσουργοῦ, μειῦσαι τὴν ἀξίαν του, θά-

λοι, καθ' ἡμᾶς, ὅτι ὁ συνθέτης μᾶλλον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μελοδράματος ἐν Ἑλλάδι ἢ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἰδικοῦ τοῦ μελοδράματος. Συνέθηκολόγησε μετὰ τοῦ κοινοῦ καὶ τῷ παρέσχεν ἥχους τῆς ἀρεσκείας αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν ὅρον, ὅτι δὲν θὰ φανῇ ἀδιάφορον καὶ πρὸς τὰς συνδεομένους ἐγγυρίους μελωδίας. Καὶ ἡ ἀπόπειρα ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰπποκράτης ἐξυπηρετῶν ὅπως δὴ ποτε καὶ τῶν σφόδρα ἰταλιζόντων καὶ τῶν σφόδρα ἑλληνιζόντων τὰς ὁρέξεις κατέστη παρ' ἀμφοτέροις δημοτικός.

Καθ' ἡμᾶς ὁ Εὐντας θὰ κριθῇ ἐν τῇ Γαλατείᾳ του, μελοδράματι ἐμπνευσθέντι αὐτῷ ὑπὸ τῆς γνωστῆς ωραίας ἀρχαϊκῆς παραδόσεως. Ἀλλ' εἶνε ζήτημα, ἂν θὰ ἴδῃ τοῦτο τὸ φῶς ἐν μέσῳ τῶν ὑλικῶν στερήσεων, ὑφ' ὧν κατατρυχεται ὁ γηραιὸς καλλιτέχνης.

Σ'

Ἀπὸ τῆς Ἑπτανήσου ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἡ ἑτέρα πηγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ μελοδράματος. Ἐνταῦθα μόλις κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ληξιάσης εἰκοσαετηρίδος ἀναφαίνονται τάσεις πινές πρὸς συστηματικὴν, οὕτως εἰπεῖν, καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς καὶ ἐξεύρεσιν μέσων πρὸς ἀποκτησιν ἑλληνικοῦ μελοδράματος. Τῶν τάσεων τούτων ἀπόρροιά ἐστίν ἡ ὑπὸ διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἰδρυαία τοῦ Μουσικοῦ καὶ δραματικοῦ Συλλόγου, τὸ Ὠδεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ, καὶ μὲν δὲν ἀνέβλυσαν ἐτι τὰ ἄφθονα ρεῖθρα, ἅτινα οἱ ἰδρυταὶ ὠνειροπόλησαν, ἀλλ' ὅπερ ὅμως καὶ τὸ αὐχμηρὸν τέως ἔδαφος ἐδρόσισε καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων καρπῶν τοῦ πολλοῦ παρέχει ἐλπίδας συνγωγῆς πλειοτέρων καὶ τελειοτέρων. Δεκαοκτὼ ὀλόκληρα ἔτη παρήλθον, ἀφ' ὅτου ἡ σύστασις τοῦ Ὠδείου ἀνεψύχωσε τὰς ἐλπίδας τῶν φιλομουσῶν καὶ ἐπέσπασε τὰ χειροκροτήματα αὐτῶν. Ὅπως ὅμως συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρ' ἡμῖν, ὑπετέθη καὶ τότε, ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ Ὠδείου ἀρκεῖ καὶ μόνη πρὸς πραγμάτωσιν παντὸς μουσικοῦ πόθου. Ἐχειροκρότησαν, συνεχάρησαν καὶ ἐσιώπησαν. Τὰ περαιτέρω ἀφέθησαν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Ὠδεῖον εἰς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν. Οὐδεμίαν γενναίαν χεὶρ ἐπῆλθε πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ὀρφανοῦ, καὶ ἀφοῦ ἡ μουσικὴ θεωρεῖται, ἐτι καὶ νῦν, οὐχὶ ὡς ἀνάγκη, ἀλλ' ὡς περιττὴ πολυτέλεια, πᾶσα γενναία δωρεὰ καὶ πᾶν καλὸν κληροδότημα ἀφιερουτο εἰς ἄλλα ἰδρύματα, σκοπὸν ἔχοντα ἀγαθὸν καὶ θεᾶρεστον βεβαίως, τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν σωμάτων, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν ἀνώτερον ἐκείνου, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ ἐνισχύσῃ διὰ τῆς μουσικῆς ψυχὰς ἀσθενεῖς καὶ δώσῃ αὐταῖς ὑγείαν, ἐξημέρῳσιν, εὐχέμεσαν.

Κατὰ δύο τρόπους τὸ Ὠδεῖον τῶν Ἀθηνῶν παρέσχε τὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ μελοδράματος. Ἐν πρώτοις διὰ τῆς ἀναδείξεως προσώπων ἱκανῶν νὰ ἐξυπηρετήσωσι τοῦτα, εἴτε ὡς ἐκτελεσταί, εἴτε

βραδύτερον καὶ ὡς συνθέται· κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, διὰ τῶν δοκιμῶν, αἵτινες ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἐξετελέσθησαν πρὸς παράστασιν ξένων μελοδραμάτων ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἀμφοτέρων τούτων τῶν τρόπων φαίνεται ὁ μουσικοδιδάσκαλος Ἀλέξανδρος Κατακουζηνός, ὅτε μὲν διὰ τῆς φιλοστόργου αὐτοῦ διδασκαλίας, ἀναπτύσσων τὴν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μαθητῶν του ἐνυπάρχουσαν ἰδιοφυΐαν, ὅτε δὲ — πολυμαθὴς ὢν καὶ ποιητικώτατος — μεταφέρων εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἐκλεκτὰ ξένα μελοδράματα καὶ ἐπιδολέπων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1874 χρονολογοῦνται αἱ συναυλῖαι τοῦ Ὁδείου, ἐν αἷς τὰ τεμάχια τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, εἰλημμένα ἐκ ξένων μελοδραμάτων, ἐξετελοῦντο ἐλληνιστί. Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1879, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διδασκαλίαν τοῦ Ἀγγέλου Μασκερώνη, ἐδόθη καὶ τρίπρακτον μελόδραμα ἡ *Βετλῆ*, κατὰ μετάφρασιν καὶ τοῦτο τοῦ κ. Κατακουζηνοῦ. Τῷ 1879 δέον νὰ σημειωθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος, διότι κατὰ τοῦτο, ἐκτὸς τῆς *Δέσπως* τοῦ κ. Καρρέρη, ἥτις παρεστάθη ἐν Πάτραις, ἐδιδάχθη καὶ ὁλόκληρος ἡ *Βετλῆ* ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁδείου. Τὸ πρόσωπον τῆς *Βετλῆς* ὑπεδύθη ἡ δεσποινὶς Ἀδέλφη Βέσσελ (ὠψίφωνος), τὸ τοῦ Δανιὴλ ὁ ἀποθανὼν Ἀθανάσιος Ἀμερικάνος (ὀξύφωνος) καὶ τὸ τοῦ Μαξίμου ὁ ἀποθανὼν ἐπίσης Φ. Φωτιάδης. Μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ ἔσπεψε τὴν παράστασιν ταύτην. Εἰς τὸ ἄκουσμα δὲ τῆς ἐλληνίδος φωνῆς, προσαρμοζομένης εἰς τοὺς γλυκεῖς τοῦ Δονιζέττη ἤχους, ἐκορυφώθησαν καὶ πάλιν αἱ ἐλπίδες τῶν φιλομούσων καὶ ἐφαντάσθησαν προσεγγίζουσιν τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος· ἀλλὰ πάλιν μάταιαι κατεδείχθησαν αἱ ἐλπίδες αὐτῶν. Ἡ μὲν πρώτη αἰδός, ἥς τὸ γλυκὺ ἔσσμα καὶ ἡ εὐστροφος φωνὴ προῆγγελλον λαμπρὸν στάδιον ἐν τῷ θεάτρῳ, οὕσα βεβαία, ὅτι οὐδεμιὰς θὰ ἤξιούτο ἐν αὐτῷ προστασίας, προετίμησε τὸ τῆς διδασκάλου, οἱ δὲ Ἀμερικάνος καὶ Φωτιάδης, ἀποθανόντες μετὰ ὀλίγα ἔτη, τίς οἶδεν ἂν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς θύματα τῶν μὴ πραγματοποιηθέντων αὐτῶν ἀνείρων! Καὶ ὁ χορὸς ἐξ εἴκοσι μαθητριῶν καὶ ἰσαριθμῶν περίπου μαθητῶν συγκείμενος, θεωρηθεὶς δὲ ἀνώτερος πάντων τῶν ἐξ Ἀθηνῶν διαβάντων, διελύθη ἵνα μὴ ἀνάσυσταθῇ πλέον. Τὴν *Βετλῆν* παρασταθεῖσαν δὲς, διεδέχθη ἡ ἐπὶ δημοσίῳ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν ἐκτέλεσις διαφόρων πράξεων καὶ σκηνῶν ἐκ ξένων μελοδραμάτων ὑπὸ τὸν Μασκερώνην πάντοτε, ὅστις καὶ ἴδιον μελόδραμα μονόπρακτον ἐπὶ ἐλληνικῆς ὑποθέσεως συνέθετο, τὴν *Ἡπειροθεσσαλίαν*, ἐπὶ στίχων οὓς ἐποίησεν ὁ κ. Ἰωάννης Καμπούρογλος.

Ἡ διὰ τῆς ἀναδείξεως ἐκτελεστῶν καὶ συνθετῶν ἐργασία τοῦ Ὁδείου ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος εἶνε ἀξία πολλοῦ λόγου. Ὁ Εὐρυσθένης Γκίζας, ὁ καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ διακριθεὶς, ὁ Σπυρίδων Μπεκατώρος, ὁ ἐπιδάξιος τετραχορδιστής, ὁ ἐν νεαρᾷ ἀκόμῃ ἡλικίᾳ ἱκανοὺς ἀναδείξας ματομοῦ 18', Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος.

θητάς ὡς τὸν Ἀνεμογιάννην, τὸν μουσικὸν ἥρωα τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν, ὁ νεαρώτατος Γαϊδεμπεργερ, ὁ συμπληθὴς βαρβατιστῆς καὶ ἄλλοι, εἰργάσθησαν, ἐργάζονται καὶ θὰ ἐργασθῶσι βεβαίως ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος. Ἀπόδειξις τούτου ἔστω ὁ διὰ τῆς συγχρόνου φήμης τοῦ ἑκατόντκπλάσια ἀποδοῦς τὰ τροφεῖα τῷ τε Ὠδεῖῳ καὶ τῇ Φιλαρμονικῇ Ἑταιρίᾳ Κερκύρας, ὁ συνθέτης τῆς *Flora Mirabilis*, Σπυρίδων Σαμάρας. Καὶ περὶ τοῦ ἔργου τούτου θ' ἀποφύγωμεν νὰ ἐκφέρωμεν οἰανδήποτε κρίσιν· προσθέτομεν δὲ μόνον, ὅτι θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς ἀληθοῦς σταθμὸν ἀναπαύσεως μετὰ τοσούτους ἀγῶνας καὶ ὡς ἀφετηρίαν ἐπιτυχῶν καὶ νικῶν τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος μετὰ τὰς τοσαύτας δοκιμασίας, ἂν, ἐννοεῖται, ὁ νεαρὸς συνθέτης δὲν θεωρήσῃ ἐπάρκεις τὰς κτήθείσας ἤδη δάφνας, ὅπερ ἀπευχόμεθα.

Εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ὠδεῖον ὀφείλεται ἂν οὐχὶ ἀμέσως, ἐμμέσως ὁμῶς διὰ τῆς ἀναδείξεως τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν, καὶ ὁ πρὸ ἔτους συσταθεὶς «Ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θιάσος». Καὶ προηγουμένως εἶχον γίνεαι σχετικαὶ τινες ἀπόπειραι, ἀλλὰ πᾶσαι εἶχον ναυαγήσῃ. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ κ. Καραγιάννη πρέπει εὐφήμως νὰ μνημονευθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐλληνικοῦ μελοδράματος, ὡς συγκεντρώσαντος τὰ κατάλληλα πρόσωπα καὶ ἀναλαβόντος ἐπιχείρησιν, ἥτις ἄνευ αὐτοῦ θὰ ἐβράδυνεν ἐτι ἴσως ἐπὶ πολὺ.

Τὰς τύχας τοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ προμαντεύσωμεν· ἀναφέρωμεν μόνον, ὅτι καὶ μελοδραματολόγιον κατήρτισε καλόν, ἐκ τῶν ἀναφερθέντων πρωτοτύπων ἔργων καὶ ἐξ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν, δεξιῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Βαδίζει δὲ ὁδὸν ἐπιτυχίας ἐν ταῖς θεατρικαῖς τοῦ περιοδείαις, ὥς ἐξακολουθεῖ καὶ νῦν, ἐκτελῶν τὰ ἐλληνόφωνα μελοδράματα, ἐν μέσῳ τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐλληνικῶν κοινῶν τῆς ἐλευθέρας καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος, τῆς Ρουμανίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ ἄλλων ξένων μερῶν.

Η'

Ἐπραγματεύθημεν μόνον περὶ σοδαροῦ καὶ κωμικοῦ μελοδράματος· ὅποῖαι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτοῦ κατεβλήθησαν ἐνέργειαι καὶ μέριμναι καὶ τίνα τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ.

Παρὰ τὰς συστάδας ὁμῶς τῶν καλλιεργουμένων ῥοδῶν, ἀνακύπτουσι κάποτε καὶ παράσιτά τινα φυτὰ, μὴ ἔχοντα μὲν μεγάλην αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ σημάσιαν, ἀλλ' ἱκανὰ νὰ παραβλάψωσι τὰ καλλιεργούμενα ἄνθη διὰ τῆς ἀπορροφήσεως τῶν δυνάμεων τοῦ ἑδάφους καὶ συνεπῶς τῆς ἐξασθενήσεως τῶν παρακειμένων ῥιζῶν των. Ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς Μουσικῆς συχνάκις ἀπαντῶνται τοιαῦτα παράσιτα. Ἡ δὲ ἐκρίζωσις αὐτῶν ἐπιδιώ-

κεται ὑπὸ τῶν φρονίμων κηπουρῶν προβλεπόντων, ὅτι ἐὰν ταῦτα ἀναπτυχθῶσι, θὰ καταπνίξωσι τὰς ῥοδὰς καὶ καθ' ὁλοκληρίαν θὰ μεταβάλλωσι τὰς οὐεὶς τῶν κήπων των. Ἡ ἐκφυλιστικὴ ἐπήρεια, ἣν ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῆς μουσικῆς καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας, τὰ κωμειδύλλια, ἢ μᾶλλον τὰ βωδεβίλλια, ὅπως περιφρονητικῶς ὀνομάζει αὐτὰ ἡ προμνησθεῖσα πρόσκλησις τῶν λογίων τοῦ 1840, εἶνε ἔργον τῶν κριτικῶν καὶ τῶν κοινωνιολόγων.

Πρὶν ἢ καταλήξωμεν, ἐπάναγκες θεωροῦμεν νὰ φέρωμεν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸν λόγον.

Ἐν ἀρχῇ ἤρκομεθα εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐξωθεν ἐρχομένων καὶ δὴ ἐκ Γαλλίας, ὅπου ἀναπτύσσονται τὰ τοῦ χειροτέρου εἶδους, οὐχὶ πλεόν ὡς παράσιτα, ἀλλ' ὡς ἄνθη συστηματικῶς καλλιεργούμενα. Ἡ ἐνταῦθα παρεπιδημία των ἐθεωρήθη φαίνεται ἀβλαβής, καὶ ἔτυχον ταῦτα πλειότερας τοῦ δέοντος ὑποστηρίξεως, παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας εὐαρίθμων τινῶν, προνοούντων περὶ τοῦ κηκοῦ, οὗτινος θὰ ἐγίνοντο ταῦτα πρόξενα, ὑπὸ ἡθικὴν καὶ καλαιοθητικὴν ἑποψιν. Ὁ πολὺς ὁμῶς κόσμος, ὁ ὑποθέτων, ὅτι πᾶν λάμπρον εἶνε χρυσός καὶ ἐπιδιώκων τὰ ἐλαφρά, τόσον ἐφαίνετο εὐχαρεστούμενος ἐκ τούτων, ὥστε, σιωπηρῶς ὑπέδειξε καὶ τοῖς δραματικοῖς θιάσοις, ὅτι εὐχαρίστως θὰ ὑπεστήριζε καὶ τοὺτους, ἐὰν ἀνελάμβανον νὰ παράσχωσι παρόμοια ἐδέσματα.

Ὅ,τι συνέβη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰς παρχμονὰς τῆς ἰδρύσεως τοῦ βωδεβιλλίου, τοῦτ' αὐτὸ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἐκεῖ ἐλαφραὶ κωμωδίαὶ μετ' ἄσμάτων ὡς προοίμια καὶ παρ' ἡμῖν οἱ *Μυλωνάδες*, μετριωτάτης ἀξίας ἰταλικὴ κωμωδία, ἀνασκαφεῖσα ἐκ παλαιῶν δραματολογίων καὶ ἀνακκινισθεῖσα δι' ἐλαφροῦς καὶ ἀνουςίου μουσικῆς, ἐκτελεῖται ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ ὁλόκληρον θερινὴν ἐποχὴν, προκαλοῦσα πολυκρίθμα πλήθη, ἅτινα, ἀπολέσαντα τὴν κῆσθησιν τοῦ ἐν τῇ μουσικῇ καλοῦ ἢ καὶ παντελῶς στερούμενα ταύτης, ὑποδεικνύουσιν εἰς τοὺς ὀρεγομένους θεατρικῆς δάφνης νέον στάδιον εὐκόλου δημοτικότητος. Τοὺς *Μυλωνάδες* διαδέχονται παρόμοια τὴν μορφήν καὶ ἄλλα κωμωδία, ἡ *Τύχη* τῆς *Μαρόλας* λόγου χάριν τοῦ κ. Δ. Κορομηλαῖ, εὐτυχῆς τὴν ἐμπνευσιν καὶ ἐντεχνυτάτη τὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλ' εἰς τὰ δύο ταῦτα προσόντα τῆς προσθέτουσα, εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἤχους τινὰς μελοδραματίων, ἵνα ἀξιωθῇ τῆς ἐπιφθόνου τῶν *Μυλωνάδων* τύχης! Ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οὕτω ἐρρίφθη καὶ ὁ σπόρος τοῦ κωμειδυλλίου, ὅπερ, κατὰ τοὺς εἰδότες, ἐνεκα τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, φόβοι ὑπάρχουσιν ὅτι θὰ ἀνθήσῃ ταχύτερον καὶ θὰ ὑποστηρικθῇ πλείοτερον τοῦ μελοδράματος, πρὸς ζημίαν αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας.

Θ'

Ὡς ἐπίλογον θέλομεν παραθέσει εἰδήσιν οὐχὶ μὲν εὐάρεστον βεβαίως, ἀλλὰ πάντως ἀνάλογον πρὸς τὰ εἰρημένα, ἔχουσιν δὲ καὶ τὸ προσὸν τοῦ ἐπικαίρου. Ἐσκεπτόμεθα ὅποια θὰ ἐξῆγεν ὁ ἀναγνώστης συμπεράσματα ἐκ τῆς πραγματείας ἡμῶν, ὅτε ἀφίχθησαν ἐκ Παρισίων τὰ ἀποτελέσματα τῆς κρίσεως τῶν ἐλληνικῶν μουσικῶν ἔργων τῶν ἐκτεθέντων ἐν τῇ πέρυσι γενομένη Ὀλυμπιακῇ Ἐκθέσει.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ πάντες σχεδὸν οἱ κλάδοι τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἵνα μόνον περὶ αὐτῶν εἰπώμεν, ἐπαρκῶς ἀντεπροσωπεύθησαν. Ἰκανῶς δὲ ἐπηνέθησαν καὶ ἐβραβεύθησαν οἱ καλλιτεχνήσαντες ταῦτα. Διὰ τὴν μουσικὴν ὅμως οὐδὲ κριτὰς ἐπαρδυσίασε καταλλήλους ἢ πατρὶς ἡμῶν. Τὰ διάφορα μουσικὰ συνθέματα ἐκρίθησαν ἐν Παρισίοις ὑπὸ Γάλλων. Καὶ ἡ μὲν μουσικὴ ἡμῶν φιλαυτία ἐκολακεύθη, ἀφοῦ ἐπισημότητες, οἶαι, ὁ χαρίεις καὶ εὐφρέστατος Délibes καὶ ὁ ἀρχαιοπρεπὴς καὶ ποιητικώτατος Guiraud ἔκριναν ἀξίας ἐπαίνων καὶ βραβείων τὰς μελοποιίας τῶν νέων ἡμῶν συνθετῶν, τοῦ Καίσαρη, τοῦ Νικολάρα, τοῦ Λιάλιου καὶ τοῦ Σπινέλλη, τοῦ Λαβράγκα, τοῦ Ζαχαροπούλου καὶ τῆς δεσποινίδος Μποτάρου· τὸ ὅτι τὰ συναποσπασθέντα ἐλληνικὰ μελοδράματα καὶ προσοχῆς ἀνάξια ἐκρίθησαν, τοῦτο δὲν δύναται ἢ νὰ λυπήσῃ ἡμᾶς, εἰ καὶ δὲν θεωροῦμεν τὸ πρᾶγμα ἀπροσδόκητον.

Οἱ ἀκμαῖοι ἀγωνισταὶ ἐξαντλήσαντες ἤδη τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν ματαιοπονίᾳ βεβαίως ἀπέφυγον νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἀγῶνος ἢ, καὶ ἂν συμμετέσχον, θὰ ἔπραξαν τοῦτο μετὰ τόσης ἀσθενείας, μεθ' ὅσης καὶ οἱ μαθηταὶ των, οἱ ἥκιστα ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν κερδῶν τῶν διδασκάλων των.

Τοῦτο δὲ θὰ συμβαίῃ πάντοτε, ἐνόσω κοινωνία καὶ πολιτεία δεικνυνται ἄστοργοι, θεωροῦσι ξένους καὶ ἀτομικοὺς τοὺς ἀγῶνας, οὓς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πρὸ πάντων ἀγωνίζονται οἱ ἐργάται τοῦ καλοῦ.

Ἀθηνᾶ Ν. Σερεμέτη.